

Finsterort Hodruson.

E bányá régente egyike volt a legnevezetesebbeknek Hodruson, ámbár nem oly régi, mint a *Mindszentteléren* dolgozó *Altradschacht*, *Neuradschacht*, *Handelhodritsch* sat.; 1535-ben, midőn lanwitzi és mezeritschi Zdenkó járta be a selmeczi bányákat, vagy nem volt még megnyitva, vagy csak nagyon jelentéktelen mű lehetett, mert Zdenkó nem említi.

1542-ben találjuk *Finsterortnak* első nyomát okmányainkban, ez évben január 20-án adományoztatott Schlaher Quirin selmeczi tanácsnoknak egy altárna „*im Finsterort unter dem thörichten Erzt gelegen*“.³⁾

1582 augusztus 11-én Rainer Jónás bányabírósa alatt Enders Ágoston és társai az ő bányájukat, mely a *Handel Hodritsch* és *Finsterort* között feküdt, s melyhez 2 akna, 12 kutatás és 3 karó tartozott, oda ajándékozták egészen a *Handel Hodritsch* társulatnak; de később kiderülvén, hogy az elajándékozott műveknek Enders és társai nem voltak kizárólagos tulajdonosai, 1582 augusztus 22-én megegyezett *Handel Hodritsch* és *Finsterort*, hogy a bányabíró ezeket az aknákat, kutatásokat sat. közöttük egyenlően elosztja.⁴⁾

1583 szeptember 25-én mondatik egy bejárásí jelentésben,

³⁾, ⁴⁾ Selmech városi levéltár.

hogy a *finsterorti altárna* 96 öl hosszú, van benne ércz is egy vastag teléren, de léghiány és nehéz szállítás miatt nem mivelhető, ezért most egy akna mélyítették. Igen jó reményű bánya.¹⁾

Kachelmann János kiadatlan iratai között van egy leszámolás 1587-ből, melyből kitetszik, hogy *Finsterort* ez évben mennyit termelt, mennyi költségei és bevételei voltak.

E szerint termeltetett 1587-ben ércz és mara összesen	7225 rümpel = 1803 mázsa,	ennek felolvasztásáért kellett fizetni mázsánként 1 frt 25 denárt, tesz .	2253 frt 75 den.
a bányaköltségek tettek az egész évben .	2967 „	46 „	„
a zúzókölségek	341 „	93 „	„
özvegyeknek és árváknak adatott	361 „	— „	„
Moser Menyhértnek	90 „	— „	„
	összesen	6014 frt 14 den.	

A fentebbi termelésből lett összesen aranyos-ezüst 1191 márka, ennek értéke à 8 ft tesz 9528 frt — den.

²⁾ tehát lett felesleg 3514 frt 14 den.

Finsterort tehát ekkor jövedelmező bánya volt. 1588 május 6-án lyukasztott *Finsterortaltárna*, vagy helyesebben mondva: az *Alsófinsterorttárna* a felette fekvő *Würfeltárnával*, és ennek mélységét elnyerte.³⁾

1600 június 13-án rendezte a bányabíróság a *finsterorti* részesek birtokát, és azt határozta, hogy *Finsterort*, *Birnbaum* s más bányák és a keresztvágat egy egyesített birtokot képezzenek a *Handel Hodritsch* kára nélkül, mely a másik hegy alatt működik.

Ezen egyesített bányából birjon

a Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$	— részt
Hohenbergerné	$\frac{2}{16}$ és $\frac{1}{64}$	„
Theiningerné	$\frac{3}{16}$	— „
Linckh János	$\frac{1}{16}$	— „
a kincstár	—	$\frac{1}{32}$ „
a Lorberer örökösök	—	$\frac{1}{64}$ „ ⁴⁾

¹⁾ Régi bejárásí jegyzőkönyv a körmöczi parochián.

²⁾ Kachelmann János kiadatlan iratai.

³⁾ Selmech városi levéltár.

⁴⁾ Selmechi bányabírósági jegyzőkönyv.

A Brennerszövetkezet ez időben minden erejét *Felsőbiebertárnára* fordította, hol a művelés igen jövedelmes vala, a többi bányákban csak feltárások és reményvágatok voltak üzemben, ezért mondják Stainperger és Pruggner kir. biztosok 1602 szeptember 2-án kelt jelentésükben, hogy *Finsterort* csak jó remény fejében műveltetik, és jó bánya ugyan, de nem termel.¹⁾

1603 február 21-én megengedte az alsó ausztriai kamara, hogy *Finsterortnak* ezentúl is ellátmány adassék a kincstárból, mert jó bánya.²⁾

Ez után zavaros idők következtek, a belháború Selmecz vidékére is kiterjedett, és megbénította ott a bányaművelést. 1605 április 23-án bejelentette a bányabíróságnál Freywald Márton bányaügyelő, és Sayetz János sáfár *Finsterorton*, hogy Daniel János brenneri gondnok azt parancsolta nekik, hogy *Finsterorton* minden munkát abbahagyjanak, és csak 2 ácsot tartsanak meg a bánya fentartása végett.³⁾

A háborús viszonyoknak egyik legkellemetlenebb következménye volt, hogy nem lehetett a körmöczi pénzverővel közlekedni, és a termelt aranyat s ezüstöt nem lehetett értékesíteni, s így pénz hiányában a munkások sokszor hónapokig sem kaptak fizetést, a miért 1606 augusztus 30-án fel is lázadtak, és a bányabírónál nagy lármát ütöttek, de midőn a városbíró fegyveres emberekkel a bányabíró segítségére sietett, szétszaladtak.⁴⁾

1607-ben, midőn a viszonyok ismét békésebb alakot öltöttek, szükségesnek tartatott, hogy a bányák bejárattassanak, és a háború alatt abbahagyott feltárások ismét munkába véteszenek.

E bejárások 1607 április 18-tól 24-ig tartattak meg a kincstári és társulati tisztek által, és úgy találtatott, hogy *Finsterorton* 22 érczvájár dolgozik kemény és nem igen dús helyeken. Az utolsó héten termeltetett 5½ Umbgang (à 16 rümpel) darabos vájárércz, = 88 rümpel, melyből 4 rümpel megy egy mázsára, tehát 22 mázsa; egy mázsa tartalma 14—16

¹⁾ Selmeczi bányaignazgatósági levéltár.

²⁾ Schmidt, Sammlung der Berggesetze, III. 383. 1.

³⁾, ⁴⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

lat. Továbbá 11 Umbgang = 176 rümpel apróércz, melyből 7 rümpel = 2 mázsa, tehát termeltetett $50\frac{1}{3}$ mázsa ilyen ércz $4\frac{1}{2}$ latos; és $16\frac{1}{2}$ Umbgang = 264 rümpel szemelt-ércz, melyből 9 rümpel tesz két mázsát, tehát $58\frac{3}{4}$ mázsa ilyen ércz termeltetett, mely mázsánként $3\frac{1}{2}$ latos; az összes termelés volt e szerint egy héten 47—48 márka.

A szemelők 10 rümpelért kaptak 1 frtot, a vájárok számára nincs meghatározva a szakmány, s e miatt az érczátvételnél sokszor czivakodások történnek; javasoltatik, hogy a vájárok számára határozott szakmány adassék az ércz tartalma szerint. Egyébiránt az érczvájárok száma és munkahelyei meghagyatni javasoltatnak.

Az érczvájárokon kívül 2 vájár a nyilámok tágitásával foglalatoskodik; javasoltatik hogy a kettő helyett 6 ember alkalmaztassék ezen czélra, mert érczet is fognak feltárni.

A *Mittererlauf*-on van egy vájatvég észak felé, ez csak 8 ölnyre van már a Rubigalli-féle művelésektől, melyekben valaha jó érczek voltak; javasoltatik, hogy e vájatvég 3 emberrel művelésbe vétessék.

Ugyanott a déli vájatvég is jó reményü és az előtte levő telér még eleven, de tovább hajtása jobb időkre lenne fentartandó.

A *Mittererlauf* alatt $29\frac{1}{2}$ öllel van a *mély nyilám*, ennek északi vájatvége már régebben kezdetett, hogy *Kristóf aknával* lyukaszthasson, de most szünetel. E vájatvéget is munkába kellene venni, mert 28 öl van még kivágni való a *Kristóf aknáig*, az aknából pedig, midőn 26 ölnyre a *Mittererlauf* alá lemélyítettett, és nem érte el a telért, egy feküvágat hajtattott a telér felé; a telér el is éretett, és rajta 3 ujnyi vastag jó ércz üttetett meg, de egyszersmind annyi víz is nyittatott, hogy kénytelenek voltak az aknát a *közép belne* alatt elfúltni hagyni.

Ugyan ezen *mély szinten* a déli vájatvég majd jobb időkhöz veendő munkába.

Minthogy e bányában sok munkahely van, melyen jó zúzóérczet lehetne termelni, javasoltatik, hogy 6 vájár zúzóérczek termelésére alkalmaztassék, és hogy a zúzóérczek minden egyes részének pontosan kiszolgáltassanak.

A javasolt munkálatok által a heti kiadás 32 frttal fog növekedni.

Részesek voltak ekkor:

A kincstár	$\frac{1}{32}$,	—	résszel
Theiningerné	$\frac{2}{16}$,	—	„
Hohenbergerné	$\frac{2}{16}$,	$\frac{1}{64}$	„
a Lorberer örökösök	—	$\frac{1}{64}$	„
Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$,	—	„
Linckhné	$\frac{1}{16}$,	—	„ ¹⁾

E jelentésből kitetszik, hogy a *finsterorti* művelés már ekkor közlekedett a *Handel Hodritsch altárnával*, mert *Finsterorton* nem emeltek vizet, mely csak az altárnán folyhatott le; a jelentésben említett *mélyszint* tehát az *altárna* szintje vala. Hogy mikor történt a lyukasztás, az nem jegyeztetett föl; az *altárnának Finsterort* felé történt hajtásáról csak 1497 április 14-ről találunk értesítést, midőn Rösel Erasmus kamaragrófnak megengedett, hogy a régi *hodrusi altárnából* egy vágatot hajtson a templom alá.²⁾

1607 octóber 29-én egy főbejárás alkalmával bejelentette Mayer Mátyás másként Peckel, hogy ő a *finsterorti* bányában több helyet tud, hol jó érczeket lehetne termelni.

Erre november 2-án Vichter János kir. könyvvivő, Thailer András és Balbierer Boldizsár kir. bányaesküdtek, Béla János bányabírósaági irnok, Thailer Boldizsár kir. bányatiszt, Putser Illés brenneri bányatiszt és Paumann Frigyes Linkhné irnoka a sáfárral Hirschner Jakabbal beszállottak a bányába, és a Peckel által megjelölt helyekről próbákat vettek melyek 8, 7, 17, 3, és 4 latot tartalmaztak, e helyek átadattak Peckelnek, hogy ott érczeket fejtsen.³⁾

1608 január 16-án a társulati és kincstári tisztek jelenlétében tanácskozás tartatott a bányabírósaágnál az udvari kamara rendeletéből, hogy miként lehetne a bányák rossz helyzetén segíteni? Ez alkalommal határozatott, hogy a *finsterorti* vájárok az érczeket jól kiválogassák; ha a napszámos

¹⁾ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

²⁾ Kachelmann János G. d. u. B., III. 125. l.

³⁾ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

vájárok érczeket találnak, azoknak fejtése érczvájárokra bizassék, kik szakmányban dolgoznak.¹⁾

Hirschner Jakab és Peckel közt az utóbbi időben egyenetlenségek támadtak, melyek napról napra élesebbekké váltak; a sáfár, úgy látszik, hanyag tisztviselő volt, Peckel pedig ügyes, de nagy száju ember vala, ki a gyenge előljárók ellenében hatalomra vergődni törekedett.

1608 márczius 1-én bepanaszolta Meyer Mátyás alias Peckel a finsterorti sáfárt és a bányatiszteket, hogy a bányába nem járnak, és a szakmányt nem mérik le személyesen. Így ő neki s társainak egy öl után 27 frt szakmány volt adva, és ők egy ölet ki is vágtak, de csak 8 ftot kaptak érte. Hatan együtt termeltek egy Umbgang darabos 24 latos, és 3 Umbgang apróérczet. A sáfár Hirschner neki nagy ellensége, és ismét betöltetett egy ereszkét, melyben az ércz 3 ujnyi vastag.

Márczius 3-án e panasz folytán bejárást tartottak a társulati és kincstári tisztek, és a *mély nyilámon* az előlső ereszkében 2 öllel a nyilám alatt 3–4 ujnyi vastag érczet láttak, mely 23–24 latos, ebből e héten 13½ rümpel termeltetett; a *hátsó ereszkében* is 2 ujnyi jó ércz van, de mivel a szállítás e *mély nyilámról* 88 öl magasságra a *Finsterorttárnáig* igen költséges, az határoztatott, hogy a *Leuthaus*-nál egy járgány állittassék fel.

Azon ereszke, melynek betöltését Peckel bejelentette, csak a miatt töltetett be, mert nem volt hova tenni a töreceset, s ha a *Leuthaus*-nál a járgány felállítva leend, ismét ki fog takaríttatni.

A kiszállás után Hirschner sáfár panaszkodott Peckelre, hogy minden rosszat beszél róla, s hogy őtet a többi vájárokkal együtt „Schelm“-nek szidalmazta.

Peckel erre elősmerte, hogy a sáfárt „Schelm“-nek nevezte, mert egy ereszkében nem azon az oldalon dolgoztatott, ahol ércz van, hanem a meddön. Az is igaz, hogy egy ereszkét betöltetett. Azonkívül bizonyos, hogy a sáfár a boszorkányokkal áll szövetségben, mert a Drexlerin és a Stenzlin nagyon járatos hozzá, azután olyan vén felesége is van, ki meg-

¹⁾ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

tudja a fejét mosni, és vénsége daczára gyermeke lett, s mióta *Finsterorton* van, nincs ott áldás és szerencse. Avval is vádolta a sáfárt, hogy érczhulladékot vett át ércz helyett, mit egy Katalin nevű érczválogató nő bizonyíthat. Katalin előszóllittatván azt mondta, hogy Peckel vádja nem igaz.¹⁾

E vádaskodásokra egyébiránt semmi határozat sem hozott; a tiszték ez időben rendkívül lágy emberek valának, és az ilyen dolgokat elmérgesedni hagyták.

Ez alkalommal meghatározott az ércz szakmány a vájárok számára; és pedig járt a vájároknak

1	rümpel	20	latos érczért	1	frt
1 ¹ / ₄	„	18	„	„	1 „
1 ¹ / ₂	„	16	„	„	1 „
2	„	10	„	„	1 „
3	„	8	„	„	1 „ ²⁾

Peckel már márczius 7-én ismét panaszkodni jött a bányabírósághoz több tanúval; ezek között Unverzagt Mátyás vájár azt vallotta, hogy az ő 2 rümpel ércze helyett Hirschner sáfár négyet irt be a számadásba, és ezért neki 1 frt 40 denárt kellett fizetni; ezt a többiek is bizonyították.

Hirschner erre azt felelte, hogy a 2 rümpel beszámítását a bányatiszt parancsolta, s hogy az 1 frt 40 denár a szegéyek közt osztatott ki.³⁾

Evvel az ügy ismét elintézetlenül maradt, ámbár márczius 12-én a bányabírónál tartott tanácskozás alkalmával Thailer Boldizsár kir. bányatiszt sürgette, hogy Hirschner sáfár tisztítsa ki magát az ellene emelt vádak alól, mert különben nem fog a bányánál türetni, miután a királyi pénztárnokot is megbántotta.⁴⁾

1608 márczius 22-én ujolag azt állította Peckel, hogy a *finsterorti* bányában sok elrakott hely van, melyen még érczet lehetne termelni, van ilyen a *Birnbaumtárnában* és a *Finsterorttárnában* is „beim groszen Sinkhen“. A bányabíró felszólította ötöt, hogy kezeseket állítson, a kik a felnyitási és kitakarítási költségeket megfizetik, ha az ő állítása hamisnak találtatnék.⁵⁾

1), 2), 3), 4), 5) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Politikai zavarok, a tisztek gyengesége és hanyagsága, a bányapolgárok elszegényedése, és a heti fizetések gyakori elhasztása folytonosan és együttesen mindég nagyobb mértékben idézték elő a munkások között a fejetlenséget, és rendetlenséget, és megsemmisítették a fegyelmet; az öreg bányabíró pedig mindég csak a fenyegetésnél maradván, nem birt már semmi tekintélylyel, sem a munkások, sem a tisztek előtt.

1608 április 5-én panaszkodtak a finsterorti vájárok, hogy a brenneri részesektől nem kapnak fizetést, ámbár a kamara megfizette költségrészét, és kérték a bányabírót, hogy szorítsa rá a brenneri részeseket a fizetésre.

Még aznap a munkások együttesen a bányabíróhoz jöttek, és kijelentették, hogy addig el nem mennek, míg pénzt nem kapnak; a bányabíró azt felelte rá, hogy nem bánja, maradjanak ott, csak azután legyen mit enniök. Későbbben, a brenneri tisztek nyilatkozata folytán, megígérte a bányabíró a munkásoknak, hogy fizetést kapni fognak, de azért ő maga nem kezeskedhetik; legyenek tehát türelemmel, és tekintsék addig a bányát zálogul.

Az erre következett szóváltás közben azt mondta Peckel, hogy a bányabíró ajándékokat fogad el, és részrehajlóan ítél; erre azt felelte a bányabíró, hogy a ki azt mondja, az egy „Schelm“; de Peckelnek egyébiránt semmi baja sem lett.¹⁾

A fizetések azután ismét elmaradván 1608 május 17-én összebeszéltek a krebsgrundi és finsterorti vájárok, a termelt érczeket lefoglalták, és kinyilatkoztatták, hogy addig nem engedik elvinni, míg hátra levő bérüket ki nem fizetik.

De mivel a részesek úgy nyilatkoztak, hogy a termelés értéke nem fedezi a költségeket, és legjobb lesz az egész művelést abbahagyni; erre a munkás nép belátván hibáját, amint a jegyzőkönyv mondja, „die heyer sind zum Kreutz krochen“, és írásban kérték uraikat, hogy bocsássanak meg nekik, s ígérték, hogy ezentúl békésen dolgozni fognak. E folyamodványt szerkesztette: „Martinus Hanckhe Prediger in Hodritsch“.²⁾

A viszonyok ezután még rosszabbra fordulván, különösen *Felsőbiebertárna* miatt, mely nagy veszteséget okozott 1608

¹⁾, ²⁾, ³⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

július 12-én a bányabíró előtt tartott közös tanácskozmányban arra is reá állottak a munkások, hogy ezentúl csak három hetenkint tartassék fizetés, és akkor a munkások kétheti bért kapjanak, a harmadik heti bér pedig feljegyeztessék, s ezt majd csak később kapják meg, ha a bányák ismét jövedelmet adni fognak.¹⁾

1608 szeptember 9-én főbejárás tartatván, úgy találtatott, hogy ekkor *Finsterort* volt a selmeczi bányák közt a legjövedelmezőbb, és legtöbb érczet termelt, mely főképen a *legmélyebb* művelésből származott, ahol a szép vérvörös ércz tenyérnyi szélességben állott. A szállítás azonban igen sokba került, mert csak embererővel történik; javasoltatik ezért, hogy a *Leuthaus aknánál* a járgány minél előbb helyre állíttassék, és mivel a légcseré is hiányos a mélységben, javasoltatik, hogy azon vágat, mely a *legmélyebb szinten* a *Kristóf akna* felé már megkezdett, és ettől még 35 ölnyire van, gyorsan bevégeztessék.

Minthogy néhány érczes hely is berakva találtatott, javasoltatik, hogy ezek minél előbb kitakaríttassanak, és munkába vétessenek, hogy az ércztermelés szaporíttassék.

Továbbá javasoltatik, hogy Hirschner sáfár, ki az érczes helyeket elzárni hajlandó, e bányától más hová áttétessék.

E bányánál a *közép szinten* is vannak evések a feküben, melyekben még ércz fejthető; ezen fejtések is munkába veendőek.

Az érczvájárokra pedig jobban kell vigyázni, hogy a munkaidőt teljesen a bányában töltsék, és ha ezt nem tennék, azért megbüntetőndők; de hogy a munkásoktól ezt kivánni lehessen, szükséges, hogy megkeresett bérük rendesen fizetessék.

A bánya részesei voltak ekkor:

A kincstár	—	$\frac{1}{32}$	résszel
A Brennerszövetkezet	$\frac{10}{16}$,	—	”
Linkhné	$\frac{1}{16}$,	—	”
kincstári ellátással Theiningerné	$\frac{2}{16}$,	—	”
” ” Hohenbergerné	$\frac{2}{16}$,	$\frac{1}{64}$	”
” ” Lorberer örökösök	—	$\frac{1}{64}$	” ²⁾

E jó tanácsok mind elhangzottak, senkisémet követte.

¹⁾, ²⁾ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

Érdekes reánk nézve tudni azt, hogy az akkori *mély művelésben*, melynél mélyebbre azóta soha sem mentek, szép ércz volt; a *Handel Hodritsch*, vagy mostani *Ferenczaltárna* alatti feltárások tehát a legszebb reményekre jogosithatnak benünket.

1609 február 12-én tartott tanácskozmányban határozott, hogy *Finsterortról* 1 ács, 2 csatlós és 2 ló elbocsátassék.¹⁾

Igen rosszul állottak ekkor a selmeczi bányapolgárok ügyei, minnyájan igen elváltak adósodva, se pénzük se hitelük nem volt, a finsterorti művelés fedezte ugyan költségeit, de nem adott annyi felesleget, hogy abból *Felsőbiebertárna* veszteségeit is fedezni lehetett volna; ily körülmények között a Brennerszövetkezetnek, mely *Finsterorton* főbirtokos vala, sohasem volt elég pénze, és a munkások sokszor hónapokig sem kaptak fizetést, a tisztek pedig átaljában hanyagok voltak, és előre sohasem gondoltak. Igen természetesnek látszik, hogy a fizetések elmaradása legnehezebben esett a finsterorti munkásoknak, kik tudták, hogy termelésük értéke fedezte a költségeket. Emiatt mindinkább fokozódott közöttük az elégedetlenség, melynek a tisztek gondatlansága miatt végre lázadásban kellett kitörnie.

1609 márczius 23-án feljegyeztetett a bányabíróságnál, hogy a finsterorti munkások egy teljes hétig nem dolgoztak, mert már 7 hét óta nem kaptak fizetést; a hét végén azonban 4 hétre való bérüket megkapván, ismét lecsendesültek.²⁾

De a csendesség csak ideiglenes vala, mert a fizetések ismét elmaradtak; 1609 április 25-én panaszolták a részeselek, hogy a finsterorti munkások nem dolgoznak; és kérték a bányabírót, engedje meg, hogy *Finsterorton* a munkát abbahagyni, és a munkásokat elbocsátani lehessen. Erre kiküldte a bányabíró Thailer Andrást és Moticska sáfárt, kiknek sikerült a munkásokat reá bírni, hogy ismét dolgozzanak. Moticska azonban rosszul járt, mert beszéd közben a munkásokat „Hundsfütter“-eknek szidta, mire ezek reá rohantak, a Leuthausból hajánál fogva kihúzták és összeverték. A bányabíróság pedig

¹⁾, ²⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

eltűrte az ilyen erőszakoskodásokat a nélkül, hogy a vétkeket kellően megfenyítette volna.')

1609 augusztus 19-én tanácskozás tartatván, hogy miként lehetne a bánya rossz állapotán segíteni, megdorgáltattak a tisztek, hogy nem néznek a bánya után, hanyagok, és az egész üzemet az altisztekre bízák. A dolog egyébiránt régi állapotában maradt, a rossz állapot javítására csak az a javaslat merült fel a tanácskozás folyamában, hogy jó lenne a kovácsmunkát magán vállalkozóknak adni!²⁾

A tisztek lágysága, elnézése, és gondatlansága végre megtermette gyümölcsét; 1609 augusztus 24-én a hodrusi munkások fellázadtak, és tömegesen bejöttek a városba, ott hozzájuk csatlakoztak a selmeczi munkások is, és érezvén, hogy nincs a ki nekik parancsolni tudjon, egy egész hétig rakonczátlankodtak. (Lásd e zavargások részletes leírását *Felsőbiebertárna* történetében a 124-ik és köv. lapokon.)³⁾

Augusztus 29-én fizetés tartatván, a zavargások némileg lecsendesültek, de szeptember vége felé már ismét panaszkodtak a munkások, és Dóczytól kérték sérelmeik orvoslását. A bányabíró erre megintette a munkásokat, hogy sérelmeikkel ne Dóczyhoz, hanem a bányabírósághoz forduljanak.⁴⁾

1609 szeptember 12-én Balbierer Boldizsár neveztetett ki a Brennerszövetkezet gondnokává, és Thailer Boldizsár bányatisztté, de az új tisztek alatt is minden a régi állapotban maradt; a tisztek közt egyiknek sem volt elegendő belátása és erélye, hogy ily válságos viszonyok közt rendet csinálni tudott volna; tétlenül és haszontalan tanakodásokkal s egymás ellen való gyanúsításokkal töltötték az időt a helyett, hogy a művek szükségleteiről gondoskodtak volna; elvesztették a munkás nép előtt minden tekintélyüket, és azt vélték, hogy mind e bajokat az isten úgy rendelte, az ellen nincs mit tenni!

Hogy mennyire süllyedt a tisztek tekintélye, ki tetszik egy jelentésből, melyet 1609 november 23-án Chalubka Márton brenneri bányatiszt adott be a bányabírónál, s melyben panasolja, hogy a hodrusi munkások az érczátvételnél őtet szidalmazták s majd hogy meg nem verték, mert nem azon árban

1), 2), 3), 4) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

vette át az érczeket, a melyben ők akarták. E jelentés szerint „Schwartz Zacharias alias Klieber hat auf dem Überraider mit etlich Tausent Schlapperment gescholten, auch ihme unter das Gesicht geschnalzt“. A többiek is szidalmazták a tiszteket, és egy irást adtak be, melyben fenyegetődznek, hogy maguk fognak igazságot szerezeni, ha nem kapnak.¹⁾

A bányabíró az ő tehetetlenségében 1610 január 4-én Fleisch György alkamaragrófhoz folyamodott, s ennek panasolta el, hogy a hodrusi munkások mennyire zavargók. Karácson előtt fizetést kaptak, de evvel nem elégedtek meg, hanem azt kívánták, hogy azon érczekért is, melyek még a bányánál vannak, fizetést kapjanak, mert másként nem fognak dolgozni. A bányarészesek nagy bajjal pénzt szerezvén e kívánságukat is teljesítették, de a munkások, ámbár beszállottak a bányába, nem dolgoztak semmit, és szombaton még is előleget kívántak. Leglázongóbbak a finsterortiak. A bányabíró végre kéri, hogy az alkamaragróf, mint főfelügyelője a bányászatnak védelmezze őket, mert életük sem biztos.²⁾

1610 január 5-én Saltzer Dávid bányabíró magához hivatá a városibírót és a bányapolgárokat, s kérte őket, hogy igyekezzenek a munkásokat kielégíteni, nehogy még nagyobb baj keletkezzék; a városibíró azonban semmit sem ígérhetett, mert a város pénztárába sem fizet senki, és ő nem tudja, hogy a papot s iskolát miből tartsa fenn?³⁾

1610 január 19-én bepanaszoltatott Scholtz András finsterorti sáfár, hogy két vájárral verekedett. A bányabíró bezáratta őt két napra, és fizetnie kellett 12 frtot.⁴⁾

A munkások fizetéséről azonban nem gondoskodott senki, és 1610 márczius 2-án ismét panaszkodtak a finsterorti s többi munkások, hogy a Brennerszövetkezet már 3 fizetést elmulasztott.

Balbierer Boldizsár brenneri gondnok megigérte erre, hogy még aznap fog egy bért fizetni, hanem, mivel a finsterorti munkások nagyon zavargók, kérte, hogy ott egy időre minden munkát megszüntethessen.

A munkások ekkor azt is kijelentették, hogy miután a

^{1), 2), 3), 4)} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

részesek nem tartották meg ígéretüket, ők a köztük levő egyezséget felbontottnak tekintik, és ezentúl csak akkor fognak dolgozni, ha minden héten rendszeren fizettetnek. Végre azonban mégis reá állottak, hogy húsvétig úgy fognak dolgozni, mint eddig, t. i. hogy minden 3 hétben két bérfizetést kapjanak.¹⁾

Azonban már rövid idő múlva, márczius 17-én jelentetett, hogy a vájárok ismét nem dolgoznak, és a sok pénzbe kerülő vízvezetés haszontalanul folytattatik, pedig e végre hetenkint 140 frtot kell kiadni.

1610 márczius 21-én bejelentette Scholtz András finsterorti sáfár, hogy a munkások a megyegyüléshez akarnak folyamodni fizetetlen maradt béreik miatt, és hogy őt kérdőre vonták, miért adta ki az érczeket az ő engedelmük nélkül? Ez alkalmalazzal azt is mondták előtte, hogy a részesek mind tolvajok, s a tiszték mind orgazdák, a bányabíró pedig nem parancsolhat az ő tulajdonukkal. Azt is hallotta a sáfár, hogy a munkások dobbal és zászlóval Kassára akarnak menni, és a hajdúk közé beállani.²⁾

1610 június 14-én bepanaszoltatott Scholtz András sáfár, hogy a *Würfeltárnában* az ácsolatot kivágatta, s azt beomolni hagyta. A sáfár avval igazolta magát, hogy a munkások e tárnán szoktak kiszökni a helyett, hogy dolgoznának, s ezért hagyta azt beomolni.³⁾

A zavaroknak, fejetlenségnek, és tehetetlenségnek csak Bloenstain Mátyás báró, ki márczius 6-án kineveztetett főkamagróffá, de csak augusztusban érkezett meg, vetett véget; az ő megérkezése után az ügyek azonnal jobbra fordultak, az ő erélyes intézkedései megszüntettek minden fegyelmetlenséget, és a részeseket is reá tudta szorítani, hogy a fizetéseket rendszeren tartsák és munkásaikról előre gondoskodjanak. A bányauzem Bloenstain megérkezése után rövid idő alatt újra felélénkült.

1610 szeptember 20-án Thonrädl Kristóf királyi biztos előtt megesküdtek a munkások választmányi tagjai, hogy többé sohasem fognak lázongani, és a társpénztárt és társládai jelvényeket visszahozták a bányabírósághoz.⁴⁾

1), 2), 3), 4) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

1611 április 18-án Bloenstain Mátyás főkamagróf, Fleisch György alkamagróf, Lienpacher János pénztárnok, Lanser Lénárt könyvvivő, és a többi tisztek jelen voltak *Finsterorton* az ércosztásnál, és akkor bejelentette Balbierer Boldizsár brenneri gondnok, hogy, mivel a vízemelés nagy költségeket okoz, és a bánya veszteséggel műveltetik, a mélységet egyelőre jobb időnkig felhagyni akarják, és a mélységet csak akkor kívánják ismét munkába venni, ha a *Kristóf akna* lemélyesztve leend, és abban lóerővel lehet a vizet emelni. Erre elrendelte a főkamagróf, hogy a mélyművelés megtekintessék. Thailer András és Puchler Mihály bejárván április 19-én a bányát azt jelentették, hogy a mélységben meglehetősen jó érczek vannak; a főkamagróf ennek következtében nem engedte meg, hogy a mélység felhagyassék.¹⁾

1611 május 28-án ismét főbejárás tartatván tapasztaltatott, hogy a vizet a *mély nyilámon* alól fekvő művelésből kihúzni nem lehetett a rossz levegő miatt; elrendeltetett tehát, hogy a *mély nyilámon* a vágat *Kristóf akna* felé 6 emberrel munkába vétessék légvezetés és a szállítás könnyítése végett; a *mély nyilám* déli vágata pedig 3 emberrel folytattassék.²⁾

1611 június 21-én kelt királyi rendelet következtében lefoglaltatott július 5-én Khielmann Andrásnak, a Brennerszövetkezet egyik tagjának, minden bányabirtoka a kincstár számára; *Finsterorton* Khielmann $\frac{2}{16}$ és $\frac{1}{63}$ rész birtokosa vala, melyek ezentúl a kincstár kezelésébe jutottak.³⁾

A múlt év vége felé igen szép föltárásokat tettek *Felsőbiebertárnán*, melynek termelése folyton emelkedett, és 1611-ben már jövedelmessé vált. E jövedelem fokozása végett az egész munkaerő ott alkalmaztatott, és a kevésbé jövedelmező, vagy veszteséges bányák üzeme megszorítottatott.

Egyrészt ez okból, másrészt pedig, mert Saltzer Dávid az öreg bányabíró 1612-ben nyugalmaztatott, és utódja Thailer Boldizsár az irásnak nem volt barátja, úgy, hogy néhány birtokváltáson kívül semmit sem jegyeztetett be a bányabírósági jegyzőkönyvbe; végre pedig mivel Bloenstain főkamagróf is eltávozott a kerületből és a tisztek minden háborítás nélkül

¹⁾, ²⁾, ³⁾ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

ujrakezdhettek a régi nyugalmas és gondtalan életet annál inkább, mert *Felsőbiebertárna* áldása minden szükségét bőven fedezett; mind ez okok azt eredményezték, hogy *Finsterortról* és üzeméről 1611-től 1619-ig semmi hirt sem találunk feljegyezve irataink között.

1619-ben ismét közeledtek Selmechez a háborús mozgalmak, és az év vége felé elfoglalta Bethlen Gábor fejedelem a bányavárosokat. A bányamunkásokra is megvolt ennek a hatása, mert ismét kezdtek békétlenkedni ámbár a fizetések elmaradása miatt most nem panaszkodhattak; a felsőbiebertárnai művelés igen sok munkást vett már igénybe, mert a vízhúzásra nagy erőt kellett fordítania; a munkások pedig tapasztalván, hogy reájuk nagy szükség van, követelők lettek.

1619-ben már nem találjuk Thailer Boldizsárt a bányabíróságnál, utódja Crentz János ismét megkezdte az események bejegyzését a jegyzőkönyvbe.¹⁾

1619 július 11-én főbejárás tartatván, a jelentésben megemlítetik, hogy *Finsterorton* a keresztvágat, mely *Krebsgrund* felé hajtatik, és mind a két bányának jó levegőt fog biztosítani, munkában van, és javasoltatik, hogy tovább hajtassék. Egyébiránt kiemeli a jelentés, hogy kevés a munkás.²⁾

A háborús idők természetesen most is akadályozták a bányaművelést, azonban nem lehetett igen élénk a művelés *Finsterorton* már 1611 óta; kitetszik ez egy jelentésből, mely 1622 április 16-án kelt, és azt tanúsítja, hogy a *mély nyilámon* az északi vájatvég, mely 1608-ban még 35 ölnyire volt a *Kristóf aknától*, 14 év alatt csak 12 öllel jutott hozzá közelebb.

E jelentés szerint ama keresztvágat, mely a finsterorti telértől már 80 ölre hajtattott a krebsgrundi telér felé, ehez már oly közel van, hogy egymás munkáját hallani lehet; igen fontosnak mondatik e vállalat, és gyors bevégezése javasoltatik, mert valószínűleg okul fog szolgálni arra, hogy e két bánya egyesüljön.

A *mély nyilámon* hajtatik a múlt év óta egy vágat a teléren észak felé, mert régi jelentésekben találtatott feljegyezve, hogy, midőn a *Kristóf akna* 26 ölre lemélyítettett a *közép*

^{1), 2)} Selmeczi bányabirósági jegyzőkönyv.

belne alá, és a telért még nem ütötte meg, 2 öllel a fenék felett egy keresztvágat hajtatott az aknából a telérre, és a telér elis éretett, még pedig igen szép érczekkel, de egyszersmind annyi víz is nyittatott, hogy az aknát abbahagyni kellett. Az említett vágat ezen akna felé közeledik, és attól mintegy 23 ölre van még.

Ezeken kívül föltáratik a telér a *közép belnén* dél felé, és 8 vájár zúzóérczek termelésével foglalkozik.

A fejtés a *közép belnén* van, és 21 embert foglalkoztat, kik hetenkint 2 Umbgang 18—20 latos érczet termelnek.

Részesek voltak ekkor:

A kincstár	$\frac{3}{16}$,	—,	—	résszel
Brennerszövetkezet	$\frac{7}{16}$,	$\frac{1}{32}$,	$\frac{1}{64}$	”
Vichter János örökösei	$\frac{2}{16}$,	—,	$\frac{1}{64}$	”
Frisowitz János örökösei	$\frac{1}{16}$,	—,	—	”
Khern Anna	$\frac{1}{16}$,	—,	—	”
Wenger János és Zipser örökösök	—,	$\frac{1}{32}$,	—	”
Markus örökösök	—,	$\frac{1}{32}$,	—	” ¹⁾

1623-ban egy márczius 25-én kelt jelentésben találjuk, hogy *Finsterorton* a *Kristóf akna* kitakarított, a fölszintől a rakodóig 37 öl mély, a rakodó alatt a belnéig $9\frac{1}{2}$ öl, innen a víztartóig $1\frac{1}{2}$ öl. A belnén van a fedüben egy érczes lap, e lap után vágatott 2 öl, és lemélyítettett 4 öl, innen még 7 ölet kell kivágni a *mély nyílám* vájatvégeig.²⁾

Ez évtől kezdve *Finsterort* üzeme folyvást hanyatlott. A belháboru zavaraihoz járult 1623 vége felé a nagy mértékben dühöngő pestis, mely a lakosoknak és munkásoknak nagy részét elpusztította, erre drágaság következett, és hogy azután sem sikerült *Finsterorton* az eredmények javítása, annak nagy részben a tisztviselők hanyagsága és hűtlensége volt az oka.

1624 octóber 16-án átadta Schmidt Lőrincz a *Finsterort* bányánál birt $\frac{1}{16}$ részét Pistorius Gáspárnak felébe, mert nem győzte már fedezni a költségeket.³⁾

1625 február 25-én Schalmann Illés a Brennerszövetkezet gondnoka meghitta e bányabíró, hogy nézze meg *Finsterorton* a szakmányos vájárok által beváltatni szándékolt érczeket. Ez

^{1), 2), 3)} Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

meg is történt, és úgy találtatott, hogy a vájárok nagyon hanyagul végezték a választást, mert az érczek csak 6, 4, $3\frac{1}{2}$, és 3 latot tartalmaztak; e hanyagságért minnyájan megdorgáltattak, és kimondatott, hogy 4 laton alul tartalmazó ércz a zúzóérczek közé töltendő. Tschech Simon bányaugyelő pedig, mert nem ügyelt eléggé a munkásokra, bezáratott.¹⁾

A lyukasztás a *Kristóf aknával* még a jövő évben sem történt meg, 1626 április 24-én jelentetik, hogy *Finsterorton* 9 vájár foglalkozik ércztermeléssel, de az ércz csak igen gyéren jön elő. Továbbá 3 ember dolgozik a *mély nyilámnak* egy 17 öl magas emelkéből hajtott vájatvégén; hogy a *Kristóf aknával* lyukaszszon.²⁾

1627-ből nincs semmi hírünk.

1628 április 4-én tartott bejárás után feljegyezte a bányabíró, hogy *Finsterorton* repesztő munkával eszközöltetik a feltárás, ércz nagyon kevés termeltetik maradványokból, és ez is csak 3 - $3\frac{1}{2}$ latos.³⁾

A repesztő por használatát 1627 elején mutatta be *Felsőbiebertárnán* Weindl Gáspár, kit e végre Montecuccoli Jeromos gróf, ez időben a Brennerszövetkezet főnöke, hívott be Tirólból. (Lásd a 157-ik lapon.)

1628 június 19-én feljegyeztetett, hogy kevés 3—4—5 latos ércz termeltetik régi hagyatékokból *Finsterorton*; a *középbelnén* hajtatik észak felé egy vájatvég, hogy vele a felsőbb talpalatti művelésnek levegő szereztessék.⁴⁾

Hasonló jelentetik octóber 17-én, octóber 23-án pedig feljegyeztetett, hogy a *középbelne* vájatvége pénzhiány miatt elhagyatott.⁵⁾

1628 november 14-én tartott főbejárás alkalmával személyesen meggyőződött Sockh János főkamaragrófi Administrator, hogy *Finsterorton* az érczkövek fogyatékán vannak, a fejtési pontok nagy része régi hagyatékokból áll, és nemsokára egészen le lesz fejtve; tehát múlhatatlanul szükséges, hogy a részesek ellátmányról gondoskodjanak.⁶⁾

1628 november 18-án és 25-én panaszkodtak a munká-

^{1), 2), 3), 4), 5), 6)} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

sok, hogy keresetük nem fizettetett ki egészen. Türelemre intettek.¹⁾

1629 marczius 3-án bepanaszoltatott Printsch Mihály finsterorti sáfár, hogy az öcscsét a sörmérésnél használja, és mégis mindég teljes műszakokkal felszámítja bérét a bánya terhére, és kifizetteti. Megintetett, hogy máskor azt ne tegye.²⁾

1630 február 18-án részletesen leiratott *Finsterort*, mely Hodruson a legmélyebb és legterjedelmesebb bányának mondatik.

Az *Alsófinsterorttárna* 7—8 óra irányban nyugat felé a 72-ik ölben éri el a telért; e ponttól észak felé menve a telér után a 9-ik ölben van egy 13 öl mély ereszke, melyben 8 vájár dolgozik egy fekülapon. A telér $\frac{1}{2}$ öl vastag, és ércz is van benne, de kevés és szegény.

A telér után tovább a tárnán 35 ölnyire van egy másik ereszke 25 öl mély, ebből zúzóérczeket termelnek, de nyáron át nem akar benne égni a lámpa. Minthogy ennek az ereszkének a fenekén még ércz van, javasoltatik, hogy télen, midőn jobb a levegő, ismét munkába vétessék.

Ettől az ereszkétől északra 25 ölnyire van a *Schwabenschacht*, mely mellett egy régi ereszke van, melynek mélysége és minősége ismeretlen, mert a rossz levegő miatt nem lehet bele menni; egyébiránt sok víz folyik bele a tárnából, és nem tudni, hogy hova folyik belőle. Valószínű, hogy valamelyik éren átmegy a víz a brennertárnai művelésekbe, s ezért javasoltatik, hogy a víz felfogattassék csatornába, és 60 ölnyire a középső ereszkéhez vezetessék, melyen át, ha a *középső belével* lyukasztva leend, lefolyhat.

E tárna felett 25 öllel magasabban van a *Felsőfinsterorttárna*, mely 25 ölre a vájativégig levan fejtve. A vájativég egy völgy feneke alatt áll, most vasas és rossz kinézésű, de remélhető, hogy, ha az emelkedő hegy alá folytattatnék, megjavulna.

Az *alsótárnán* a fentebb említett ereszkénél, melyben 8 vájár dolgozik, van 7—8 óra irányban nyugat felé egy feküvágat, mely már 80 öl hosszú, és nem lehet messzire a krebsgrundi telértől, mert a munkások egymást dolgozni hallják. Javasol-

^{1), 2)} Selmeczi bányabirósági jegyzőkönyv.

tatik e vágat folytatása, mely mind a két bányának jó szolgálatot fog tenni a légvezetés és szállítás könnyítése által.

A palló-keresztől lefelé a finsterorti teléren van az úgy nevezett *Kleinhau*, melyben 5 vájár dolgozik, de igen kevés jó érczet termel.

A *Kleinhau* alatt van a *közép belne*, melyen a 12-ik ölben van a *Kristóf aknához* vezető 22 öl hosszú fedüvágat.

Az akna a fölszintől idáig 57 öl, függélyes, és tovább még $14\frac{1}{2}$ ölre van függélyesen lemélyítve; a *közép belne* alatt az aknában a 9-ik ölben van egy $8\frac{1}{2}$ öl hosszú feküvágat, melylyel a finsterorti telér megüttetett, de a telér csak kevésbé táratott fel. E feküvágat alatt $5\frac{1}{2}$ ölnyire van az akna fenéke, mely a víz bősége, és a levegő hiánya miatt nem folytattatik, és így maradhat addig, míg a *mély nyilámon* a *Kristófvágat* 18 öllel mélyebben alája nem jön, és a vizet le nem csapolja.

A *közép belnén* a *Kristófvágattól* északra folytattatik a telér feltárása a felsőbb ereszkék alá; e vajatvég már 52 ölnyire haladott, tovább folytatása a fejtés, légvezetés, és szállítás érdekében javasoltatik.

A *közép belne* alatt 48 ölnyire van az *altárna*; a lejáró ereszkétől észak felé a 30-ik ölben van a *Kristóf aknai* feküvágat. Itten elhagyták a telért, és a fedübe mentek, és innen ismét egy feküvágatot kezdettek. Javasoltatik, hogy e feküvágat, melylyel nemsokára elfog éretni a fekütelér, a *Kristóf akna* alá hajtassék, hogy ennek vize levezettethessék, és az *altárna* tovább hajtásához szükséges levegő megszereztessek.

E keresztvágattól visszafelé az *altárna* szintjén $71\frac{1}{2}$ ölnyire a telér után menve találjuk a másik keresztvágatot, mely 7—8 óra irányban nyugat felé már 12 ölnyire van kivágva. Minthogy e vágattal a krebsgrundi miveleték, melyekben ércz termeltetett, 20 öllel alámélyítettetni fognak, és talán más fedüerek is felfedeztetnek, javasoltatik folytatása.

E keresztvágatnál átvágatott a finsterorti telér, és a tárna kelet felé keresztbe fordul és $19\frac{1}{2}$ ölnyi távolságban egy fedütelért ér el, mely után 93 öl van kivágva egy másik keresztvágatig, melynél a tárna ismét a fedübe fordul, és az 59-ik ölben ismét egy fedü-eret: a *Thonreiser telért* éri el; e telér után a *Leuthaus* mellett levő *határaknáig* (Marckhtschacht)

123 $\frac{1}{2}$ öl van kivágva. Az akna mélysége 26 öl, és légvezetés és szállítás végett fenntartatik. Ettől az aknától a vágat még tovább megy észak felé, de be van omolva, csak újabb időkben takarított ki 25 ölnyire.

Azt mondják, hogy régibb időkben a *Thonreiser* teléértől egy fedüvágat indított meg, melylyel a Hodrus és Selmeicz között levő teléreket mind át lehetne vágni és megvizsgálni; ámbár e vágatnak igen hosszúnak hellene lenni, és annak eredményét mi meg nem érhetnők, mindazonáltal javasoltatik, hogy e fedüvágat felkerestessék, kitakarítottassék, és Selmeicz felé — mint egy *főaltárna* — folytattassék.

A palló-keresztől, melynél a *Thonreiser telér* eléretett, dél felé a 201-ik ölben van a légakna, mely a *Brennertárna* felett nyilik, és 26 $\frac{1}{2}$ öl mély; ettől 163 $\frac{1}{2}$ ölnyire van a *Brennertárna* alatt levő légakna, melynek mélysége 11 öl; ettől 58 ölnyire van a kincstári zúzó mellett levő 7 $\frac{1}{2}$ öl mély légakna, melytől 78 ölnyire van az első légakna: a *Petriggen* aknája, ez is 7 $\frac{1}{2}$ öl mély; és ettől a tárnaszájig 214 öl hosszú az *altárna*. Ezen *altárna* tehát, mely a hagyomány szerint 1494-ben kezdetett, a tárnaszájtól a *Kristóf aknáig* 984 öl hosszú.

Részesek voltak ekkor:

A kincstár	$\frac{3}{16}$, —, $\frac{3}{64}$	résszel
Brennerszövetkezet	$\frac{7}{16}$, —, $\frac{2}{96}$	„
Vichter örökösök	$\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$, $\frac{1}{96}$	„
Frisowitz örökösök	$\frac{1}{16}$, —, —	„
Khern örökösök	$\frac{1}{16}$, —, —	„
Wenger János	—, $\frac{1}{32}$, —	„ ¹⁾

Finsterortnak eme leírása egyik legérdekesebb okmányunk ebből a korszakból; látjuk ebből, hogy a művelés az *alsótárnán* jó messzire behaladt észak felé, de a *közép belnén* csak 52 ölnyire ment túl a *Kristóf aknán*, e belne alatt pedig a *Kristóf aknát* sehol sem érte el; mélységére nézve azonban lehatolt egészen az *altárna* szintjéig, mely a mostani *Ferencz altárna*, melynél mélyebbre mai napig is alig haladtak. E leírásból látjuk azt is, hogy a régi *Handel Hodritsch* nevű vállalat ez

¹⁾ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

időben már megszűnt létezni, és az *altárna* egészen *Finsterort*-hoz tartozott, a régi vállalatnak azon vágatai pedig, melyek a *Mindszent* és *Miklós* bányákkal közlekedtek, be voltak omolva, és terjedelmük már ismeretlenné lett.

1630 augusztus 27-én bepanaszoltatott Printsch Mihály finsterorti sáfár, hogy szénáját a munkásokkal kaszáltatta le, és házát is ő velök építette fel, fizetésüket pedig a bérszámlába beíratta. A sáfár avval mentette magát, hogy 1626-ban, midőn a mansfeldi csapatok Hodruson jártak, és raboltak, égettek, ő néhány emberrel a tárnába szorult a karám mellett, s midőn a Mansfeldiek elvonultak, onnan kiszabadulván, azonnal a karámot oltotta el, mely másként egészen leégett volna, a maga saját házát pedig hagyta elégni. Ezért megigérte neki Gienger, a Brennerszövetkezet főnöke, hogy a házát felépítteti, és ő azt így, ámbár Giengernek egyenes tudta nélkül fel is építette a társulat költségén. A sáfár ezért megdorgáltatott, és 50 frt fizetésére ítéltetett.¹⁾

Ez évi octóber 27-én feljegyeztetett, hogy Finsterorton 28 ember dolgozik.²⁾

Ez év elejétől kezdve *Felsőbiebertárna* igen fényes eredménnyel működött egy pár évig, a bányarészesek tehát ismét fel voltak mentve minden gondtól, és régi szokásuk szerint teljes mértékben élvezték a nyugodalmat a nélkül, hogy a jövőről aggódtak volna; a jó idők pedig igen hamar elmúltak.

1631-ből nincs *Finsterortra* nézve semmi sem feljegyezve.

1632 márczius 24-én feljelentette a bányabíró a Brennerszövetkezetnek, hogy a finsterorti sáfár Printsch Mihály az ács és napszámos munkásokra nem ügyel eléggé, és elnézi nekik, hogy a köteles hatórai munkaszakot tetszésük szerint megrövidítsék; ezen kívül pedig reá bizonyult, hogy hamis felszámításokat tesz a bérszámlában, és a pénzt magának tartja. Ezért a bányabíró Printschet bezáratta. A principalis Gienger kérésére azonban kibocsáttatott a végre, hogy a fizetést *Finsterorton* tartsa meg, de meghagyatott neki, hogy azután ismét vissza jöjjön az ó várba, fogságát leülendő; ő azonban vissza nem jött, s e miatt semmi baja sem lett.³⁾

^{1), 2), 3)} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Csak az év végeztével határozta el magát a Brennerszövetkezet, hogy Printschet a bányától eltávolítja, és 1633 január elsején Pauer Mártont nevezte ki helyébe sáfárrá.¹⁾

1633 február havában végeztetett be a finsterorti tisztviselők ellen folyt vizsgálat, melyből kiderült, hogy a sáfár Printsch Mihály költött nevek alatt hamis felszámításokat tett, és így két év alatt 53 frtot fizettetett magának; Jarosch István bányaügyelő hasonló módon 10 frt 30 denárt, és Messerschmiedt Mátyás bányairnok 9 frt 40 denárt szereztek. A sáfár 25 fttal a bányaügyelő és az irnok 10—10 fttal büntetettek, de ez utóbbiak hivatalukban meghagyattak.²⁾

1633 octóber 1-én feljegyeztetett, hogy *Finsterortról* pénzhiany miatt 9 ember elbocsáttatott.³⁾

1633 deczember 23-án határozatott, hogy a munkások, mert a finsterorti érczek nem dolgozhatók fel haszonnal, *Felsőbiebertárnára* áttéssenek, és csak az öregek maradjanak meg *Finsterorton*, ezeknek pedig meghagyatott, hogy különös gondot fordítsanak a választásra, és mindent, a mi 4 latosnál szegényebb, a zúzóérczek közé adjanak.⁴⁾

1634 márczius 10-én feljegyeztetett, hogy a termelés *Finsterorton* csak régi maradványokból származik, és hogy az *altárna* szintjén hajtatik 3 emberrel a Kristófvágot a fekübe.

A *közép belnén* feltáratik a telér egy északi vájatvéggel, mely a *felsőfinsterorti* évések alá igyekszik.

Közép finsterorton feltáratik a telér észak felé, de a vájatvégnél rossz a levegő; czélszerű lenne ide egy új aknát lemélyíteni.

A *Kristóf aknával* lyukasztani kellene, mihelyt a tavaszi vizek leapadnak.

A heti termelés 5—6 márka, és a költség 115—120 ft.⁵⁾

1635-ből nincs semmi hír.

1636 február 28-án feljegyeztetett, hogy az *altárna* szintjében 3 emberrel hajtatik a Kristófvágot a fekütelérek felé.

A *közép belne* szintjén hajtatik észak felé egy vágot az alsó finsterortárnai évések alá, melyekben 12 ember dolgozik, és hetenkint 12—16 márka ezüstöt ad.

^{1), 2), 3), 4), 5)} Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

Az *Alsófinsterorttárna* déli vájativége 3 emberrel hajtatik, és helyenkint érczesedik. Ettől 18 öllel magasabban van a *Felsőfinsterorttárna*, melynek vájativégén észak felé dolgoznak.¹⁾

1637-ből ismét nincs semmi hír.

1638 június 15-én feljegyeztetett, hogy *Finsterorton* megszünt minden munka.²⁾

Ugyanez évben báró Prandeis kir. biztos jelentést tett a selmeczi bányák állapotáról, s különösen kezelési viszonyairól; e jelentésben nagyon szomorú képet nyújt a finsterorti kezeléstről. Szerinte a tiszek hűtlensége nagy kárt okozott a bányának, mely sok ideig nem adván jövedelmet, az határozottatott, hogy a munkásoknak hűbérbe adassék; ki is vették hűbérbe Hacker Miklós bányaesküdt, és Koch istvántárnai bányaügyelő, és azonnal bőven termeltek 4 latos érczeket, mert a bánya előbbeni sáfárja hűtlenségből és a hűbérbe vevők tudtával a jó érczes helyeket törecscsel berakatta, és mindég csak szegény érczeket termelt, hogy a részeseket kifárasztva társaival együtt végre magahasznát lelje.³⁾

Prandeis bárónak jelentése azonban telve van túlzásokkal, ő a bányák rossz állapotát mindenütt csak *egyedül* a kezelés hűtlenségének tulajdonította; pedig, ámbár elég része volt a rossz eredményben a hűtlenségnek is, a fő baj nem itt rejlett, hanem a művelés okatlan rendszerében, és minden előregondoskodás hiányában; a feltárások nem tétettek meg annakidejében, s valahányszor egy kis ércz mutatkozott valahol, minden abba-hagyatott, és csak a fejtés erőszakoltatott; ennek kimaradhatatlan következménye az lett, hogy elébb-utóbb az ércz mindenütt kifogyott, és a bányavállalatok fő részese: a Brennerszövetkezet, minden erőlködéseinek daczára rohamosan haladt bukása felé.

1639 elején ismét megkezdték a munkát *Finsterorton*.⁴⁾

De a munka csak rövid ideig volt folyamatban, és azután 2 évig szünetelt a művelés, míg 1641 július 30-án a Brenner-

^{1), 2)} Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

³⁾ Selmeczi bányagazgatósági levéltár.

⁴⁾ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

szövetkezet feloszlása után, a Siceli társulat vette át a Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, $\frac{1}{32}$ részét.¹⁾

Az új társulat 1641 augusztus 27-én főbejárást tartatott, melynél jelen voltak: Ehrenreutter Ágoston János, Thailer Boldizsár, Steiffenegger Venczel, Schnürer Ágoston, Geyer Miklós, és Püchler Márton; e bejárásnál elhatározatott, hogy a művelést, mely már 2 év óta szünetel, ismét megkezdik. E végre egyelőre 16 ércvájár alkalmaztatott azon feltétel alatt, hogy a szakmány alapjául nem a házi próba, hanem az esküdt kémlész próbája vétessék.

Ez alkalommal a kovácscsal új alku kötött, mely szerint járt a kovácsnak:

egy új fúró aczéloszásáért	20	denár
„ fúró forrasztásáért	3	„
„ „ kinyújtásáért	2	„
„ bányász-ékért	$\frac{1}{4}$	„
„ kalapács aczéloszásáért	10	„
„ új kapáért	35	„
„ „ csákányért	$\frac{1}{4}$	„
„ csákány forrasztásáért	2	„

sat. Meghatározatott továbbá, hogy a napszámosok (Langschichtler), reggel 4 órától dél előtti 10 óráig, és déli 12-től esti 6 óráig dolgozzanak.

egy ács napszámbére legyen	—	frt 15	denár
„ ács segéd „ „	—	„ 14	„
„ tanuló vájár napszámbére legyen	—	„ 9	„
„ vitlázó „ „	—	„ 8	„
„ takarító „ „	—	„ 6	„
A sáfár fizetése hetenkint	2	„ 25	„
Az őrök „ „	1	„ 75	„
Az őröksegéd „ „	1	„ 50	„

sáfárrá Koch Jakab neveztetett ki, őrökké Jacobi Tobiás, és őröksegéddé Messerschmidt.²⁾

1642-ből és 1643-ból nem maradt semmi sem feljegyezve.

1644 január 22-én főbejárás tartatván az határozatott, hogy a napszámosok (Langschichtler) naponként 16 óráig dol-

^{1), 2)} Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

gozzanak, és a kovácsbérek a szorúlt körülményekhez alkalmaztassanak. A kamara ez időben rendkívül nagy pénzhiányban szenvedett, és többször elmúlasztotta költségeinek fizetését; a főbejárás alkalmával azonban megígérte az Administrator, hogy a kamara ezentúl minden két hétben ki fogja fizetni költségeit.¹⁾

A következő évben egy ideig szép érczek törtek *Finsterorton*, 1645 május 26-án feljegyeztetett, hogy a heti termelés 42 márkára emelkedett.²⁾

De az érczek nem tartottak sokáig, és 1645 octóber 7-én az egész bánya hűbérbe adatott Printsch Mihálynak.³⁾

1646-ban semmi említés sem tétetik *Finsterortról*, 1647 július 16-án azonban főbejárás tartatván, feljegyeztetett, hogy Printsch Mihály, ki a bányát hűbérben mívelte, azt igen elhanyagolta; az *altárnán* nincsenek pallók, és az ácsolat roskadozik; felszólították tehát Printschet, hogy egy pár fuvar járó deszkát szállíttasson az altárnához, amit ő meg is ígért. Ez alkalommal engedélyeztetett, hogy Printschnek betegsége tartamára hetenkint 1 frt adassék a bánya terhére; a bánya felügyelete pedig Weisz György bányaesküdtre bízott.⁴⁾

A jövő évben ismét volt néhány hétig jó termelés; 1647 november 7-én feljegyezte a bányabíró, hogy a mult héten 40 márkát, e héten pedig 30 márkát termelt *Finsterort*.⁵⁾

Ugyanez év deczember 31-én javasolja a bányabíró, hogy a finsterorti keresztvágat, mely már 88 ölnyire hajtatott a krebsgrundi telér felé, még tovább hajtassék, és a *Brenner-tárnával* lyukasztassék.⁶⁾

A kamara az utolsó időben oly kevés pénzzel rendelkezett, hogy költségeit nem tudta fizetni, és a többi részesek voltak kénytelenek a kamara részeit is ellátni a szükséges költséggel. Lobkowitz gróf a bányavárosokba királyi biztosul kiküldetvén ennek véget vetett, és 1648 február 20-án elrendelte, hogy a kincstár ezentúl pontosan fizesse költségeit, és a részeire eső érczeket átvegye.⁷⁾

1648 junius 29-én *Finsterort* számára 2 „Lehen“ kutatási engedély adatott.⁸⁾

1), 2), 3), 4), 5), 6), 7), 8) Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

1648 július 11-én letették az esküt a bányabíró előtt Pauer János finsterorti sáfár, és Weigl Lénárt bányairnok. A főrészes *Finsterorton* ekkor Ehrenreutter Ulrich György volt, és Guszmann Christián János volt a gondnoka.¹⁾

1648 szeptember 2-án és 7-én főbejárást tartottak Haydt Jeromos bányabíró, Weisz György János bányaesküdt, Gubicz Márton várnagy, és a felsőbiebertárnai tisztek.

E bejárásról följegyeztetett, hogy a palló-kereszt felett a *Keszl* nevű helyen 4 csapat dolgozik, a termelés jobb része 9–10 latos, a szegényebb 5 latos.

A *Saurenklein* alatt dolgozik 2 csapat, a termelés java 18 latos, a gyengébb 5 latos.

A *Stokh* alatt dolgozik 2 csapat, a termelés java 24 latos, a gyengébb 6 latos.

A *tárna* alatt egy mélyítésben dolgozik egy csapat jó reménységben.

Az összes termelés hetenkint 10–12 márka ezüstre megy, és növekedni látszik.

Bementek a *Birnbaumtárnába* is, mely sok éven át elvult hagyva, és most újra nyittatik. A tárnaszájtól a 25-ik ölben föltártak a régiek egy telért 8 ölre a talp alá is, és dél felé; a telér jó kinézésű, és remélhető, hogy érczes leend.²⁾

1648 november 7-én Strohobel Mihály eddigi mátyástárnai sáfár neveztetett ki *Finsterortra* sáfárrá.³⁾

1649 első napjaiban Körmöczön Lobkowitz gróf elnöklete alatt fő tanácskozás tartatván, ennek jegyzőkönyvében megemlítettik, hogy ekkor Hodruson csak *Finsterort* állott élénkebb művelésben, és régi hagyatékokból jövedelemmel dolgozik. Elhatároztatott, hogy a keresztvágat *Krebsgrundig* kivágattassék, és a két bánya összeköttessék, a miért *Krebsgrund Finsterortnak* a fél hetedet fogja adni. A telér fő vájatvége észak felé, ha a levegő engedi, tovább hajtandó. Január 15-én köttetett meg a fél heted tárgyában a szerződés *Krebsgrund* és *Finsterort* között. *Finsterort* képviselői voltak: Ehrenreutter Ágoston János, és Reutter Ulrich György, *Krebsgrundé* pedig a kincstári tisztek. E szerződés szerint megengedett, hogy a Bren-

^{1), 2), 3)} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

nertárnaiak a lyukasztás megtörténte után érceiket és zúzó-érceiket *Finsterorton* át szállítsák ki.)

1649 január 31-én rendelte a bányabíró, hogy a vájatevégek közelében 1649 évszám vágattassék a kőzetbe.²⁾

1649 octóber 12-én Vngedew András és Schneider Frigyes a *Sanct Johannes in Hodritsch* részesei békejegyet kértek a bányabírótól, mert egy ereszkével az alattuk fekvő finsterorti evésekbe lyukasztottak.³⁾

A fejtés *Finsterorton* csak régi hagyatékokból történvén, eredménye igen bizonytalan vala, és minthogy *Felsőbiebertárnán* az üzem az utolsó évben igen lendületessé vált, nem igen nagy kedvük volt a részeseeknek a bizonytalan eredményü *Finsterorttal* bajlódni.

1649 november 9-én főbejárást tartottak *Finsterorton*: Ehrenreutter Ágoston János, Lienpacher Gottfried János, Haydt Jeromos bányabíró, Weisz György János bányaesküdt, Zweig János bányabírósági irnok, Khayser Mátyás, Kopp Mihály Vichteri gondnok, Klimsch Mihály frisowitzi gondnok, Heinrich János és Himmelreich János kincstári bányatisztek, Theininger Illés Ehrenreutter bányatisztje, Pauer János finsterorti sáfár, Weigl Lénárt finsterorti bányairnok, Tepuschka Samu kehrlingi sáfár, és Rump József istvántárnai sáfár.

Ez alkalommal bejegyeztetett a jegyzőkönyvbe, hogy *Finsterorton* 6 csapat foglalkozik fejtéssel, minden csapatban 2 ember, az ércz kevés, szétszóródott, a telér kemény, az egész termelés csak maradványokból származik, és a java az ércznek már minden felé ki van véve; a fejtés helye *Sauerklein*-nak neveztetik. A legjobb ércz 10 – 15 latos, de ebből csak 30 font esik két hét alatt, a többi ércz legfeljebb 5 latos, két hét alatt mintegy 12 márka termeltetik, és a költség 150 frtra rug. Emellett meg nem élhetnek sem a vájárok, sem a társulat, s minthogy egyéb műrevaló közek nem ismeretesek, azt határozták, hogy a fejtést megszüntetik, mert nekik egy márka ezüst 18 frtba kerül.

Azonban folytatandó a keresztvágat *Brennertárna* felé, és a levegő javítása végett oda jobb fűvót kell alkalmazni. Észak felé is van egy vájatevég, melynek továbbhajtása czélszerű lenne,

1), 2), 3) Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

de ez akkorra halasztatik, ha a lyukasztás a *Brennertárnával* megtörtént.

Egyébiránt a vájároknak megengedtetik, hogy tetszésük szerint érczet keressenek és termeljenek a bányában, és minden márka ezüstért, ha az ércz 8 latosnál nem szegényebb, 8 frt 50 denár fog nekik fizettetni.¹⁾

E szerint *Finsterort* reménytelen állapotban végezte be a XVII-ik század első felét, melynek utolsó éveiben *Felsőbiebertárna* új életre ébredt.

Az előadott eseményekre visszatekintve látjuk, hogy *Finsterort* aránylag újabb bánya, melynek keletkezése már oly időbe esik, melyből hiteles írott adataink vannak. *Finsterort* volt egyike a Brennerszövetkezet fő vállalatainak, de mert *Felsőbiebertárna* sokkal jövedelmezőbb vala, rendesen elhanyagoltatott, és a szövetkezet minden erejét csak *Felsőbiebertárnára* fordította, és ott ki is meritette.

Finsterort nagy károsodás nélkül kiállotta a Bocskay-féle háborús évek zavarait, és 1607-ben már nagy terjedelmű és mély bánya vala, a legmélyebb szintről termelvén hetenkint mintegy 50 márka ezüstöt. Már ekkor belátták a bányát bejáró szakértők, hogy a terhes szállítás megkönnyítése végett szükséges lenne a *Leuthaus aknához* járgányt állítani, valamint a vízemelés és légvezetés könnyítése végett a *Kristóf aknát* lejjebb mélyíteni. A *Leuthaus aknába* a járgány azután nem sokára be is építettett, de a *Kristóf akna* lejjebb mélyítése és lyukasztása az *altárnával* menthetetlenül elhanyagoltatott annyira, hogy az 1649 végéig sem hajtattott végre, és most csak hozzávetőleg lehet megmondani, hogy *Kristóf akna* hol állott valaha.

Az akkori idők művelési rendszere úgy hozta magával, hogy a szállításról, víz és lég vezetéséről gondoskodó vállalatok csak akkor létesíttessenek, ha másképen már átaljában nem lehetett dolgozni, ez a rendszer volt tehát a finsterorti üzem hanyatlásának egyik oka; de tekintve azt, hogy a *Handel Hodritsch altárna* már régóta a finsterorti művelések alatt állott, hogy azoknak vizeit levezesse, és nem volt szükség sem nagy

¹⁾ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

vízemelő gépekre, sem hosszú vágatokra, hogy ez megtörténhessék; bizonyára a tisztviselők oktalanságának, gondatlanságának s hanyagságának is nagy része volt abban, hogy *Finsterort* művelésének nem volt oly fényes eredménye, mint lehetett volna, ha okszerűen kezeltetik. Hozzá járultak ehez: a politikai zavarok, a bányapolgárok szegénysége és pénzhiánya, a munkások fizetése körül szokásba jött múlasztások, melyek a tisztek gyengeségével és hanyagságával együtt minden rendet és fegyelmet felbontottak, a munkásokat lázadásra kényszeríték, s a bányaművelésnek rendkívül nagy károkat okoztak.

Bloenstein Mátyás főkamagróf erélyes keze gyorsan helyre állítá ugyan a rendet 1610-ben, de a mint ő Selmechről eltávozott, annál gyorsabban vissza esett ismét minden a régi tespedésbe, mert 1619-ben ismét kiütött a polgárháború, mely után 1623-ban pestis és drágaság következett.

Ily körülmények között, és hűtelen tisztviselők kezelése alatt lehetetlen volt a vállalat felvirágzása, a Brennerszövetkezet pedig, mint fő részes oly kevés gondot fordított e birtokára, hogy a hűtelen sáfárt, daczára bebizonyított hűtlenségének, még 4 évig meghagyta helyén, s csak akkor tette ki a hivatalából, midőn a bánya üzeme is megszűnt.

A Brennerszövetkezet bukása után a Sicely társulat ugyan e hűtelen sáfárnak adta hűbérbe a bányát, s ekkor 1645-ben valamint 1648-ban is sikerült neki a termelést rövid időre hetenkint 40 márkára fölemelni, de mert csak hagyatékokból fejtett, természetesen nem sokára kimerültek közei és a fejtés 1649-ben megszűnt.

V. Finsterort

1. Bányaigazgatósági adatok, 1653 - 1744

1653 december 15-én főbejárás után jelenti a bányabíró, hogy Birnbaum tárnával lyukasztott a finsterorti miyelés, most tehát már jó a levegő, és a tárna felett bőven található jó zuzóérczek lefejtethetők, s könnyen kiszállíthatók.

1656 július 27-én panaszolja Wenger János Farkas az administratornak, hogy midőn Finsterorton legutoljára az ércztermelés hűbérbe adatott, őt rábeszéltek, hogy a munkásoknak az ércztermelésre előlegeket adjon, és ő így 290 ft 98 drt ki is adott. De mikor az ércz beváltásra került, kitűnt, hogy tartalma kisebb, mint a házi próbák szerint mutatkozott, tehát a munkások több bért kaptak érte, mint amennyi őket illette. A részesekek most azt állítják, hogy ez a tulfizetés Wenger kára legyen, ami nagyon igazságtalan, mert neki semmi befolyása sem volt az érczátvételnél. Kéri tehát, hogy az administrator neki igazságot szolgáltasson.

1714 augusztus 16-án jelentik a főtiszték, hogy Finsterorton az ércz csak fészkekben jön elő, mindazonáltal 3 év óta feleslege van, amit főképen a zuzókban nyert 20 latos szinpornak lehet köszönni.

1721 október 28-án Kirchner Mihály Miksa jelentése:

A magán bányák, melyeknél a kincstár főrészes Hodruson vannak; az első Ó Mindszent tárna, a második Finsterort, a 3-ik Uj Szt.háromság vagyis Brenner tárna.

Egy ősrégi altáró van ott a finsterorti és Ó Mindszent tárói bányák alá hajtva. A keleti vájatvég 1100 ölnyire van elő hajtva, és lyukasztott Finsterorttal és Ó Mindszent táróval. Ezt az altárót 13 év óta ismét megújítják és kitakarítják, a kitakarítás már annyira haladt, hogy Finsterorttal helyre van állítva a közlekedés az ugynevezett Steinerne Stiegennél, a Mittererlaufig. Az északi vájatvég a finsterorti éren is kitakarított, és már most bizonyos, hogy a Kristóf aknával nincs lyukasztva az altáró, hanem attól 20 ölnyire a fedüben áll.

Ó Mindszent táró felé a keresztvágot még most is be van omolva.

E két bányáról: Finsterort és Ó Mindszent táronál hatalmas, vastag erek vannak, nagy evésekkel, melyekben sok jó zuzóércz hever.

Ezeknél a bányáknál fő dolog a zuzóércz termelés, de kevés vízerő van, lehetne azonban a Hölle-ben még egy tavat építeni, melyre jó helyiség kínálkozik.

1727 augusztus 22-én értesíti a főkamagróf a főtisztetket, hogy miután Finsterort bánya, melynek főrészesese a kincstár, már rég idők óta veszteséggel miveltetik, a Felsőbieber tárói vállalatnak pedig nehezen esik e veszteségeket pótolni; az udvari kamara elhatározta, hogy Finsterortot felhagyja, vagy más magán részeseknek átengedi. Szükséges tehát e rendelet végrehajtására mindenek előtt, hogy a bányánál levő vagyon leleteztessék, minek végre hajtására a tisztetket utasítja.

1727 szeptember 9-én fogalmazvány, hogy miképen adassék át Finsterort a bányapolgároknak?

1. Átadatik nekik minden, ami ingatlan.

2. Kötelesek a mivelést úgy folytatni, hogy ne termeljenek kevesebbet mint eddig.

3. Az ingóságok értékét, amennyi abból a kincstár részére esik, fizessék meg, és hogy ha ezt tenni nem akarnák, át kell szállítani ez ingóságokat Ó Mindszent táróra.

4. A készletben levő zuzóérczek ingyen nekik átadatnak.

5. A társulat adjon térítvényt, hogy ha a bányát metalán felhagyni akarná, az épületeket a mostani állapotban a kincstárnak vissza adja.

1728 márczius 13-án rendeli a főkamagróf, hogy a finsterorti társulat színporait a kincstári kohók az olvasztási költségek levonása mellett beváltsák, és hogy a beváltásnál a magas árak számittassanak két évig.

1730 április 22-én a magasabb beváltási ár a finsterorti társulatnak ismét megadatik egy évre.

1731 julius 5-én kimutatja a finsterorti társulat, hogy 1727 óta 1731 junius 16-ig mennyi volt a költsége és termelése.

se, fölösleget mutat ugyan ki, de e fölösleg csak a magasabb ezüst fizetés folytán származott, mint a következő kimutatásból kitetszik:

Év	Költség			Termelés értéke a magas ár mellett		
	ft	xr	/n	ft	xr	/n
1727	817	23	1	.	.	.
1728	3.482	6	1	2.464	3	1
1729	4.178	14	1	5.394	20	2
1730	4.646	17	1	8.041	38	.
1731 juni- us 16-ig	2.108	24	.	1.447	18	2
adósság	180	29	2	.	.	.
Összesen	15.412	54	2	17.347	20	1

Év	Felesleg			Veszteség		
	ft	xr	/n	ft	xr	/n
1727	.	.	.	817	23	1
1728	.	.	.	1.018	3	.
1729	1.216	6	1	.	.	.
1730	3.395	20	3	.	.	.
1731 ju- nius 16-ig	.	.	.	661	5	2
adósság	.	.	.	180	29	2
Összesen	1.934	25	3			

A kisebb fizetés mellett lett volna a termelés értéke csak 12.985 . 2

Tehát lett volna veszteség 2.427 54 .
Termeltek ez idő alatt összesen 780 márka 5 lat ezüstöt.

1731 augusztus 5-én nem engedi a főkamagróf, hogy Finsterort beváltmányai még 1 évig a magasabb árral számíttassanak.

1731 szeptember 12-én megengedi a főkamagróf a hodrusi János tárói társulat beváltmányai számára a magasabb fizetést.

1733 márczius 9-én ajánlják a főtiszték, hogy a Szt. János tárói társulat beváltmányai Hodruson a magasabb fizetéssel díjaztassanak, mert kimutatták, hogy 1731 óta, ha beváltmányai a kisebb fizetéssel számíttatnak, 1874 ft 3 kr veszteség, ha pedig a magasabb fizetéssel számíttatnak 562 ft 44 1/2 kr veszteség az eredmény.

1733 márczius 13-án elutasította a főkamagróf, a hodrusi János tárói társulat folyamodványát és nem engedte meg a magasabb ezüst fizetést, mert nagyon száraz idők járnak.

1738 július 25-én folyamodnak a hodrusi János tárói társulat részesei, hogy a kincstár adja el nekik a Kiszla völgyben a felhagyott Mariahimmelfahrt bányánál használatlanul heverő vizkereket és rudazatot, hogy azt a János tárónál vizemelésre használhassák, ígérek érte 200 ftot.

1738 július 25-én írja báró Mitrovcszky Bécsből, hogy kevesli a gépekért az ígért 200 ftot.

1738 augusztus 13-án értesíti báró Mitrovcszky a főtisztéket, hogy az udvari kamara a Mariahimmelfahrt társulatnak a Thoma Lang-féle vagy Melango bányai bánya számára 4 évre a magasabb beváltási árt, és mérsékelt olvasztási költséget engedélyezte.

1744 január 24-én jelentést tesz Zipszer Mátyás bányatiszt a János tárói bányáról. A mély mivelésben megkeskenyedett az ér, és több viz is mutatkozott, ámbár csak 8 ölnyi az egész mélység, felhagyták egyelőre, hogy majd akkor fognak megint hozzá, ha érczetek is találhatnak másutt. Most 5-6 ember dolgozik a táró felett, hol 18 ölnyi magasságig lehet jó zuzóérczeteket fejteni, az ér 3-4' vastag, és a színpor 7-8 latos. Ez a mivelés megfizeti magát. Jó volna még reményvágatokat is hajtani, de szegény a társulat, nem bírja a költségeket.

2. Bányabíróági adatok, 1650 - 1749

1650 január 7-én főbejárású jelentés. A keresztvágatban, mely Finsterortról Krebsgrund felé hajtatik 5 öl hiányzik még a lyukasztáshoz. A szakmány ölenkint 25 ft, a levegő rossz.

1650 május 3-án Finsterorton Pauer János helyébe Flach Mihály neveztetett ki felügyelővé.

1650 november 12-én a Finsterorti keresztvágat hajtása pénzhiány miatt megszüntetik.

1651 május 6-án bejegyeztetett, hogy Höherné Katalin eladta a hodrusi János tárnában birt 1/16 részét Ticze Tóbiás posztókereskedőnek Selmezen 25 ftért, és ha jövedelem lesz, ebből fizetendő 50 ftért. Az eladás még 1649 október 9-én történt.

1651 június 16-án Ehrenreutter János Ágost kérelmére, ki principális volt Finsterorton, tanácskozás tartatott, hogy miután a bánya nagy veszteségben van, és egy márka ezüst 30 ft-ba kerül, mit kelljen csinálni? De a tanácskozók közül senki sem tudott jó tanácsot adni, s végre elhatározták, hogy minden úgy marad, mint volt, de az érczek a tartalom szerint fognak beváltatni, egy márka ezüst 6 fttal, és 5-latoson alul enm fogadtatnak el az érczek.

1652 október 19-én kineveztetett Lorberer Rudolf finsterorti bányairnökká.

1654 január 17-én kelt jelentés szerint Finsterorton egy lyukasztás történt Pirnbaum tárnával, s ez által a régóta elhagyott pászták ismét jó levegőt nyertek úgy, hogy ott a fejtést ismét folytatni lehet.

1656 február 16-án főbejárás után tanácskozás tartatott Finsterorton Ehrenreutter Ágoston János főrészes jelenlétében, és határozatott, hogy az ércztermelés 1/2 évre a vajúróknak hűbérbe adassék oly feltétel alatt, hogy 8 latosnál szegényebb ércz nem vétetik át, a jó érczben levő ezüst márkája pedig 5 fttal fizettetik a vajúróknak, kik ezért minden költséget fedezni tartoznak, csak a szállítás költségére adatik nekik még hetenkint 1 tallér. Az érczosztás és átvétel minden hónap-

ban csak egyszer történik.

1656 deczember 29-én bejárták Finsterortot és átadták az egész bányát minden épületével és a zuzóval együtt Gall Jánosnak 5 évre hűbérbe.

1658 július 17-én kijelenti Gall János, hogy Finsterortot hűbérben csak úgy mivelheti tovább, ha az érczetek a társulat tőle átveszi hetenkint, márkáját 4 ft 50 denárral. Ő akkor fedezni fogja a mivelési költségeket, kivéve az altárát, melynek fenntartása a társulatot terhelné.

1658 július 17-én ez ügyben tanácskozás tartatván, felmellítettett, hogy Finsterorton a bánya fenntartása teljesen el van hanyagolva, s e miatt Gall János kérdőre vonatott, de végre még is rá állott a társulat, hogy a bányát az ő feltételei szerint 1/4 évre neki átadja hűbérbe.

1658 november 3-án átadta Ehrenreutter Ágoston János az ő 4/16, 1/32, 2/192 részeit, Reutter Ulrich örökösei az ő 1/16, 3/64 részeit, Kayser Mátyás örökösei és Reull Susanna az ő 1/16, 3/64 részeit, és Wenger Farkas János az ő 1/64 részét, összesen 8/16, 1/64 és 2/192 részeket a finsterorti bányából Pachen tárnának tulajdonul, hogy azokat Pachen tárna költségére és javára miveltezzék, mert azt tapasztalták, hogy a finsterorti érczetek és Pachen tárnai érczetek együtt keverve jobb eredménnyel lehet a kohóban feldolgozni, mint külön-külön.

1661 január 27-én egyesült Finsterort a Brenner tárnával, és voltak részesek:

A kincstár	3/16	résszel
Chaos báró főkamagróf	1/16	"
Ehrenreutter Agoston János	1/16	"
Reutter és Kayser Mátyás örökösei	3/16	"
Vichter örökösök	1/16	"
Frisovitz örökösök	1/16	"
Riedtmüller Mátyás	1/16	"
Rechbach Kristóf Bernát	1/32	"
Janinalli Antal	1/32	"
Lanser Gyula	1/32	"

Weigel Lénárd	1/32 résszel
Glantschnig Dániel	1/32 "
Wenger János örökösei	1/32 "
Grueber Albrecht	1/32 "
Johannesdorfer Gáspár	1/32 "
Hüggl Bertalan	1/32 "
Hainrich János	1/64 "
Rinko Antal	1/64 "

1661 december 31-én jelenti Güntner Márton, ki Finsterortot hűbére venni akarta, hogy a bányát bejárta, de azt annyira elhanyagolva találta, hogy mindenekelőtt kiácsolni és biztosítani szükséges. Az előbbi hűbéres Hoffman Krisztof nem fordított a bánya fenntartására semmit sem.

1662 január 21-én Güntner Márton kineveztetett az egyesült Finsterort és Brenner tárna sáfárjává.

1669 február 20-án kijelentették a Siceli társak: Ehrenreutter Ágoston, Reutter Mihály, Rochser Zachariás, Hellenbach János, és Liempach Gottfried, hogy ők az ő bányarészeiket Finsterort, Krebsgrund, Brennerstolln, Fundgruben, Kornber, és Benedictstollen bányáknál felhagyják, mert már igen elszegényedtek, csak Reutter Mihály tartott még meg a bányáknál 3/64 részt.

1674 február 13-án szerződést kötött a Brenner tárnával egyesült finsterorti társulat Güntner Márton sáfárral, és Finsterort üzemét ennek hűbére adta, mert ott csak zuzó érczek termeltettek, melyek nem fizették meg a költségeket. E szerződés szerint átadott Güntnernek Finsterort és a felső zuzó egy évre avval a feltétellel, hogy a bányát kellően fenntartsa, és Birnbaum tárnát pallóval ellássa. Átadattak neki a készletben levő zuzó érczek is, melyekért 1 1/2 márka ezüstöt tartozik a társulatnak átadni a legközelebbi beváltásnál; a többi ezüstért fizet neki a társulat márkánként 8 ftot polturákban, és minden darab aranyért 3 ftot polturákban. Az érték feleslege a társulaté /minden darab aragnál 60 denár/. A szerződés évenként megújítható, vagy egy hónappal előre felmondható.

1676 november 14-én bejelentette Unverzagt János, hogy a hodrusi János tárnában birt 8/16 részét Prinz Györgynek eladta 14 tallérért.

1681 január 27-én főbejárás tartatott Finsterorton, és feljegyeztetett, hogy az érczek csak szórványosan jönnek elő. A zuzóérczek termelésére elég 2 vájár.

1682 január 26-án Schöpfer János bányabírószági ülnöknek és hodrusi gondnoknak adományoztatott a már régóta heverő és elhagyatott felső Finsterort tárna.

1686 július 17-én főbejárás Finsterorton, feljegyeztetett, hogy néhány vájár a régi évésekben keres hagyatékokat, de a meddő kiszállításával és ácsolattal több költséget okoz, mint amennyit a termelés megér. A zuzók szünetelnek, mert nincs zuzóércz. A teléren észak felé egy vájatvég hajtatik, mely jó kinézésű, és a Rubigallisch vagy Rothe Örter nevű évések alá jut nemsokára, hol jobb érczeket találni reméllenek.

1688 június 18-án feljegyeztetett, hogy Finsterorthoz tartozik Brenner és Birnbaum tárna 279 kutatással, melyeknek jegye: $\frac{+}{=}$

Részesei voltak ekkor:

A kincstár	8/16 résszel
Posch György	1/32 "
Oberaigner György örökösei	3/64 1/128 "
Janinal Antal	1/32 "
Ruprecht Konrad Miksa	1/32 "
Hainrich Boldizsár	1/32 "
Kayszer Mátyás	1/32 "
Summer Kálmán	1/32 "
Clementis Dániel	1/32 "
Laszab János	1/32 "
Kayser Anna Dorottya asszony	1/32 "
Reutter Mihály	/11/36x3/64/ "
Spielberger Susanna Regine asszony	/11/36x3/64/ "
Hammerl Mihály Farkas	/9/36x3/64/ "
Hainrich Anna Caecilia asszony	/2/36x3/64/ "

Hellenbach Margit Anna asszony	/1/36x3/64/	résszel
Hellenbach Gottfried János	1/32 /2/36x3/64/	"
Hellenbach Jeremiás örökösei	/1/36x1/3/	"
Kayser Erzsébet örökösei	/2/36x1/3/	"
Waldreich Borbála Anna asszony	1/64	"
Nuster Dorottya asszony	1/64	"
Held Boldizsár	1/64	"
Müller János	1/64	"
Bartakovich György	1/64	"
Zweig Dominik Ignác	1/128	"

16/16 .

1689 január 4-én főbejárás alkalmával feljegyeztetett, hogy Finsterort tárnánbementek a Saurer Kley évésig, hol 2 vágár keres hagyatékokat és 8 ftot kapnak egy márkáért.

Innen lementek a Birnbaum tárnára, melynek északi vágátvége szüntel, mert kemény és meddő. A vágátvégtől nem messze egy ereszke van mivelésben 3 emberrel, e mélyítésnek célja a közép tárnával lyukasztani, és a régi Rubigalli-féle évéseket, melyekben rossz levegő miatt még érczek maradtak, újra megnyitni.

1690 január 17-én főbejárás után feljegyeztetett, hogy a Sauer Kley évésekben 8 ember dolgozik, és 4-7 latos kevés érczet termel. A mélyítés Birnbaum tárna alatt a középtárna felé még nem érte el célját a Rubigalli féle régi évések megnyitását.

A kincstárnak e bányánál 8/16 része van.

1698 márczius 14-én lyukasztott Finsterort az ő feküvágatából egy furóval az Uj Szt.háromság tárnába. A bányabíróság még az nap megnézte a lyukasztást, és azt bányászatilag helyesnek találta. Ez ellen protestált Szt.háromság tárna, és kérte, hogy Finsterortnak ne engedtéssék meg a lyuk kitégítása, mert meddőből lyukasztott, nem pedig a teléren. A bányabíróság nem tudván egyezséget köztük létrehozni, márczius 21-én azt határozta, hogy Finsterortnak megengedtetik a lyuk kitégítása, és mivel a lyukasztás az ő telkében történt, Szt.háromság tár-

na elváltatik ott minden miveléstől.

1699 január 7-én egyezség jött létre Finsterort és Szt. háromság tárna között, mely szerint a Wetter tárnában azon emelke alatt, melyben most is ércz van, határjegy ütessék, e jegytől észak felé a finsterortiaké legyen, dél felé pedig, valamint a Wetter tárna talpa alatt a Szt.háromság tárnaiaké legyen.

1700 elején feljegyeztetett, hogy Finsterort és Birnbaum tárnák részesei:

A kincstár	8/16, 1/32 résszel
bárá Janinal örökösei	1/32 "
Oberaigner örökösei	1/16 "
Dr.Hellenbach	1/32 "
Heinrich Boldizsár	1/32 "
Grueber Regina Anna örökösei	1/32 "
Sidarini György	1/32 "
Meixner Antal Ferencz	1/64 "
Zweig Kristóf János	1/64 "
Singer Ferdinand Dániel	1/64 "
Oszmitz Margit Anna asszony	1/64 "
Waldreich Borbála kisasszony	1/64 "
Grueber Ignác	1/64 "
Summer Kálmán örökösei	1/64 "
Dulo Ádám	3/128 "
Kellner Mihály	1/64 "
Schmied Frigyes	1/64 "
Schneider Márton	1/128 "
Winkler Jakab	1/23x1/64/
Prötschl Jakab Antal	1/13x1/64/ "
Birtokos nélkül	1/16 "

1709 május 18-án voltak Finsterort részesei:

A kincstár	7/16, 1/32 résszel
Gróf Heister Siebert tábornagy	1/16 "
Oberaigner György örökösei	1/16 "
Duli Ádám örökösei	5/128 "
Grueber Regina örökösei	3/64 "
Frunn Euphrosina asszony	1/32 "

Hauszegger Márton örökösei	1/32 résszel
Steinwill tábornok	1/64 "
De Langlet Fülöp	1/64 "
Drient udvari kamarai tanácsos	1/64 "
Neffzern Jakab János	1/64 "
Singer Ferdinánd Dániel	1/64 "
Zweig Kristóf János	1/64 "
Höll Lajos	1/64 "
Willigdiener János	1/64 "
Fröhlich György	1/64 "
Winckhler Jakab	1/64 "
Fleischer Kristóf János	1/64 "
Posch András György	1/128 "
Piroltd Ignác Mihály	1/128 "
Halwax Ignác János	1/128 "
Prötschl Antal	1/128 "
Zweig Dominik Ignác	1/128 "
Rechkron Ferdinánd József	1/128 "
Grueber Ignác	1/128 "

16/16 .

1717 január 26-án tartott tanácskozmányban határozottatott, hogy mivel Finsterorton a középső járaton sok jó zuzóércz van felhalmozva, Birnbaum tárna pallókkal elláttassék, és onnét a közép járatra egy vitla rendeztessék be.

1727 május 10-én feljegyeztetett, hogy Finsterorthoz tartozik Finsterort tárna, Biernbaum tárna, s a velök 1717-ben egyesített Uj Szentháromság tárna vagy Brenner tárna, a hozzá tartozó aknákkal, a hodrusi altárna felével, továbbá Laurentii tárnával, Füllenbeutl tárnával, és Röhren tárnával.

Részesek voltak ekkor:

A kincstár	2808/12 résszel
báró Hellenbach Gottfried János	48/12 "
Weisz Eufrosina kisasszony	144/12 "
Brean Ignác József	75/12 "
Oberaigner Ignác Lipót	48/12 "

Mitis Márton János
birtokos nélkül

1/12 résszel
3006/12 "

16/16 .

1731 június 23-án bejelenti Deada főbányatiszt, hogy a Finsterorti társulat elhatározta a Kristóf aknát, melyet 20 ölnyire már kitakarított, ismét felhagyni, mert fenntartása nagyon sokba kerül, a szállításra nem alkalmas, és a hagyomány, hogy ércz volna benne, nem valósult.

1732 márczius 8-án bejelenti Schneider Tóbiás és Friedenliebi Fritz András Lipót, hogy mivel ők egyedül nem képesek a János tárnát művelni, e végre egy társulatot alakítottak, és a részeket ingyen szétosztották.

1741 május 6-án feljegyeztetett, hogy Finsterorthoz tartozik Birnbaum tárna, Uj Szt.háromság vagy Brenner tárna a hozzá való aknákkal és tárnákkal, Laurenti tárna, és Röhren tárna valamint az altárnának fele, és a Füllenbeutel tárna.

Részesek voltak ekkor:

Selmecz városa	12/16 résszel
Masoch József	1/16 "
Dörner Tóbiás	1/32 "
Fidler Mihály	1/64 24/12 "
Gruber Nándor	1/64 "
Oberaigner Ignác József János	1/64 "
Kugler Jeromos	1/64 "
Faill Ferencz József	1/128 "
Platzer Péter	1/128 "
Trentsánszky Pál Károly	1/128 "
Lassab János György	1/128 "
Hendy Tóbiás	1/128 "
ifj.Sulovini Samu	24/12 "
közös birtok	1/64 "

16/16 .

1748 január 2-án megvette Scholcz Sámuel selmeczi bányapolgár a Finsterort 48/12 részét Lassab Györgytől à 7 ft - 336 fton.

1748 január 13-án feljegyeztetett, hogy Fidler Mihály megvette a Finsterort 192/12 részét Lukovitz Mihálytól 100 darab aranyon, vagyis 420 fton.

1748 február 24-én megintetett Fleischer Menyhért finsterorti bányairnok, hogy az 1746 és 1747-ben beszédett társ-pénztári járulékokat 14 nap alatt beszolgáltassa.

1748 április 6-án eladta Masoch Ferencz a finsterorti 96/12 részét a Roth örökösöknek 50 darab körmöczi aranyért.

1749 február 10-én eladta Masoch Ignác Ferencz a finsterorti 1/128 részét rothenfelsi Roth örökösöknek 48 darab körmöczi aranyért à 4 ft 12 xr.

1749 május 10-én feljegyeztetett, hogy Finsterorthoz tartozik: Birnbaum tárna és Würfl tárna Mihály tárnával együtt:

Részesek:

Selmecz városa	12/16, 1/128 résszel	
Fiedler Mihály	1/16	"
Rothenfelsi Roth Sámuel örökösei	1/32, 24/12	"
Zaffáry János	1/32	"
Mainhard Lukács	1/32	"
Grueber Nándor	1/64	"
Oberaigner Ignác József János	1/64	"
Scholtz Sámuel	1/128	"
Feill Benedek	1/128	"
Trentsánszky Pál Károly	1/128	"
Zendi Tóbiás	1/128	"
Tinsz János	24/12	"
	16/16 .	

1749 május 28-án bejegyeztetett a város határozata, hogy ezentul Uj Szt.háromság tárnára nézve minden követeléséről lemond, és gróf Erdődy valamint a többi részesek is nyugodtan bírhatják részeiket.